

มคอ.3 รายละเอียดของรายวิชา
Course Specification

รหัสวิชา 0102334 สัมมนาการประกอบการชุมชน
(Seminar on Community Enterprise)

รายวิชานี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาชุมชน
หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2568
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ

หมวดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. รหัส ชื่อรายวิชา จำนวนหน่วยกิต รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน รายวิชาที่เรียนพร้อมกัน และคำอธิบายรายวิชา

0102334 สัมมนาการประกอบการชุมชน

3(2-2-5)

Seminar on Community Enterprise

บุรพวิชา : ไม่มี

ควบคู่ : ไม่มี

วิเคราะห์การประกอบการชุมชน นำเสนอแนวทางการพัฒนาการประกอบการชุมชนเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและนำไปสู่ชุมชนพึ่งตนเอง โดยใช้กรณีศึกษาและฝึกปฏิบัติ

Analyzing community enterprise; Presenting guidelines for developing community entrepreneurship to boost competitiveness and foster self-sufficient community by using case study and practicing

2. ประเภทของรายวิชา

- ☐ ศึกษาทั่วไป
- ☐ วิชาพื้นฐานเฉพาะด้าน
- ☐ วิชาเอกบังคับ
- ☐ วิชาเอกเลือก
- ☒ วิชาโท
- ☐ วิชาเลือกเสรี

3. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

อาจารย์ผู้สอน ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

4. ปีการศึกษา/ภาคการศึกษา/กลุ่มผู้เรียน

ปีการศึกษา 2568/ภาคการศึกษาที่ 2/กลุ่มผู้เรียน S101 นิสิตวิชาโทการบริหารและพัฒนาชุมชน ชั้นปีที่ 2

5. สถานที่เรียน

มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

6. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด

วันที่ 31 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2568

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

1. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (Course Learning Outcomes : CLOs)

นิสิตที่ผ่านรายวิชานี้ สามารถ

1. อธิบายจุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาสของชุมชน ในการพัฒนาการประกอบการชุมชนได้
2. นำเสนอแนวทางการพัฒนาการประกอบการชุมชนเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและนำไปสู่ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างเหมาะสม
3. มีทักษะเชิงปฏิบัติในการพัฒนาการประกอบการชุมชน สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์และตรา สินค้า เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม รวมไปถึงขยายโอกาสทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. แสดงออกถึงความเป็นผู้ประกอบการและทักษะผู้ประกอบการได้อย่างเหมาะสม

2. วัตถุประสงค์ของรายวิชา

เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัย ประเทศ และภูมิภาค และนำมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนพัฒนาให้เป็นที่ไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

หมวดที่ 3 ลักษณะการดำเนินการ

1. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา

ภาคบรรยาย (ชั่วโมง)	ภาคปฏิบัติ (ชั่วโมง)	การศึกษาด้วยตนเอง (ชั่วโมง)
30	30	75

หมายเหตุ รายวิชานี้มีการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภาคสนามจากสถานการณ์จริง โดยมีการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของระยะเวลาทั้งหมดของรายวิชา ตลอดจนใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอน และเป็นรายวิชาที่เน้นนวัตกรรมสังคมในชุมชนที่เชื่อมโยงกับการเป็นผู้ประกอบการ โดยการแปลงทุนชุมชนสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

2. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์และช่องทางที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

อาจารย์ประจำรายวิชาแจ้งให้นิสิตทราบเกี่ยวกับสถานที่ติดต่อและชั่วโมงการให้คำปรึกษา (Office Hours) โดยจะให้คำปรึกษาสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง ณ ห้อง 13530 (ห้องพักอาจารย์) อาคาร 13 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

หมวดที่ 4 แผนการสอนและการประเมินผล

1. แผนการสอน

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง		กิจกรรมการ เรียน การสอน สื่อที่ใช้	ผู้สอน
		บรรยาย	ปฏิบัติ		
1-3	- แนะนำรายวิชา - ทบทวนความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการประกอบการชุมชน	6	6	- มคอ.3 - บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
4-5	- การประกอบการชุมชนบนฐาน ทรัพยากรชุมชนเพื่อเพิ่ม ความสามารถในการแข่งขันและ นำไปสู่ชุมชนพึ่งตนเอง	4	4	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วิดีทัศน์ - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
6-8	- ปัญหาการประกอบการชุมชน - แนวทางการแก้ไขปัญหาการ ประกอบการชุมชน	6	6	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วิดีทัศน์ - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
9	สอบระหว่างภาค				
10-11	- การวิเคราะห์การประกอบการ ชุมชน และแนวทางการ พัฒนาการประกอบการชุมชน เพื่อเพิ่มความสามารถในการ แข่งขันและนำไปสู่ชุมชน พึ่งตนเอง	4	4	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
12-14	- ตัวอย่างกรณีศึกษาและการ วิเคราะห์ตัวอย่างกรณีศึกษาการ ประกอบการชุมชนเพื่อเพิ่ม ความสามารถในการแข่งขันและ นำไปสู่ชุมชนพึ่งตนเอง	6	6	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วิดีทัศน์ - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
15-16	- การสัมมนาผลการศึกษาจาก กรณีศึกษาผ่านการลงพื้นที่ ปฏิบัติการจริง	4	4	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วิดีทัศน์	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

ลำดับ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง		กิจกรรมการ เรียน การสอน สื่อที่ใช้	ผู้สอน
		บรรยาย	ปฏิบัติ		
	(การแปลงทุนชุมชนสู่การเป็นผู้ประกอบการชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและนำไปสู่ชุมชนพึ่งตนเอง)			- กิจกรรม - การนำเสนอผล การศึกษาเฉพาะ กรณี	
17	สอบปลายภาค				
18					
รวม		30	30		

หมายเหตุ รายวิชานี้มีการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภาคสนามจากสถานการณ์จริง โดยมีการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของระยะเวลาทั้งหมดของรายวิชา ตลอดจนใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอน และเป็นรายวิชาที่เน้นนวัตกรรมสังคมในชุมชนที่เชื่อมโยงกับการเป็นผู้ประกอบการ โดยการแปลงทุนชุมชนสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

2. แผนพัฒนาประสิทธิภาพรายวิชา

- ☒ 1. จัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของระยะเวลาทั้งหมดของรายวิชา
- ☐ 2. จัดการเรียนรู้ร่วมกับสถานประกอบการ องค์กร หรือหน่วยงาน
- ☒ 3. จัดการเรียนรู้เชิงรุก
- ☒ 4. รายวิชาส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของผู้เรียน
- ☒ 5. รายวิชาก่อให้เกิดนวัตกรรมของผู้เรียน โดยมีหนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากหน่วยงาน
- ☐ 6. จัดการเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ (online) ร่วมกับ ในที่ตั้ง (on-site)
- ☒ 7. มีการพัฒนาสื่อการสอนแบบออนไลน์โดยผ่าน TSU MOOC
- ☒ 8. เปิดเผยคะแนนเก็บก่อนการสอบปลายภาค
- ☒ 9. ส่งระดับขึ้นตามเวลาที่กำหนด โดยไม่มีข้อผิดพลาด
- ☒ 10. มีการทวนสอบรายวิชาในระบบของคณะฯ
- ☐ 11. อื่น ๆ ระบุ

3. แผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ลำดับ	หัวเรื่อง/ประเด็น/รายละเอียด	วิธีการประเมิน/ ลักษณะการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	คะแนน
1	- การตรงต่อเวลาของนิสิตในการเข้าเรียน การส่งงานที่ได้รับมอบหมาย การเข้าร่วมกิจกรรม - ความมีวินัยและความพร้อมเพรียงของนิสิตในการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อการบริหารและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน - ความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย - พฤติกรรมการเรียนและการสอบ	สังเกตการมีส่วนร่วมและพฤติกรรมในชั้นเรียน	1-16	10
2	- ความสามารถด้านการคิดของนิสิต เช่น การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการตัดสินใจ - การทำผลงานและการนำเสนอผลงานของนิสิต	งานเดี่ยว	3-14	10
3	- ความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ของนิสิตเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการประกอบการชุมชนและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อการบริหารและพัฒนาชุมชน	สอบระหว่างภาค	9	20
4	- ความสามารถด้านการคิดของนิสิต เช่น การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการตัดสินใจ - การทำผลงานและการนำเสนอผลงานของนิสิต	งานกลุ่มและการนำเสนอ	2-16	30
5	- ความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ของนิสิตเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการประกอบการชุมชนและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อการบริหารและพัฒนาชุมชน	สอบปลายภาค	17/18	30
คะแนนรวม				100

วิธีการตัดเกรด

☒ อิงเกณฑ์ (FIX-Rate)

☐ อิงกลุ่ม (T-Score)

การกำหนดช่วงคะแนนของเกรด

เกรด	A	B+	B	C+	C	D+	D	E/F
ช่วงคะแนน	≥80	≥75	≥70	≥65	≥60	≥55	≥50	≥0

หมวดที่ 5 ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

ตำรา เอกสาร ข้อมูลสำคัญ และข้อมูลแนะนำ

กรมการพัฒนาชุมชน. (2542). กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเครือข่ายหมู่บ้าน
โครงการ กข.คจ.. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2546). สุดยอด OTOP ไทย ความภูมิใจของแผ่นดิน. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนา
ชุมชน.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2547). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการอนุรักษ์ตามแผนปฏิบัติ
21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ระหว่างประเทศ.

กษิร ชีพเป็นสุข (ผู้แปล). (2549). เล็กนั้นงาม. อี. เอฟ. ชูมาร์เกอร์ (ผู้เขียน). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิ
เด็ก.

กัลยารัตน์ ธีระชนชัยกุล. (2557). จริยธรรมทางธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.

เกษม พิพัฒน์เสรีธรรม. (2547). OTOP นักสู้ชาวบ้าน-นักการตลาดชุมชน. กรุงเทพฯ : เออาร์. บีซีเนส
เพรส.

แก้วตา โรหิตรัตน์. (2562). OM ในวิสาหกิจชุมชนไทย. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาบริหารการปฏิบัติการ
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โกวิท พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.

เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : สถาบัน
พระปกเกล้า.

ฐิติกาญจน์ อัครกุล, กานน คุ่มพ่ประพันธ์, ชลิตา จุงพันธ์, กิตติ คงตุก, วาสนา ศรีปรัชญานันต์ และไอยเรศ
บุญฤทธิ์. (2561). จุดนัดพบบนเส้นขนาน: ผู้คน ชุมชน การประกอบการสังคม. กรุงเทพฯ : บริษัท
ภาพพิมพ์ จำกัด.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล. (2550). วิสาหกิจชุมชน : กลไกเศรษฐกิจฐานราก. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดิยุทธศรีน ประทีปพรณรงค์. (2563). การพัฒนาอย่างยั่งยืนกับวิสาหกิจเพื่อสังคม. กรุงเทพฯ : โครงการ
เอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2556). การจัดการและการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชน. สงขลา : สถาบัน
สันติศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2558). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน Community Economic Development.
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธีรยุทธ บุญมี. (2546). ถอดรื้อปรัชญาและศิลปะแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ : สายธาร.

นภาพร หะวานนท์. (2547). การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง. สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย.

- นันทิยา หุตานุวัตร. (2545). **SWOT : การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สถาบัน
วิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- บัณฑิต อ่อนดำ และวิริยา น้อยวงศ์ นยางค์. (2533). **ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท : ประสบการณ์
ของประเทศไทย**. สาขาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2549). **กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน**. กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พรทิพย์ จิตรแห่ง. (2549). **การดำเนินงานและตำนาน OTOP พัทลุง หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์**. พัทลุง :
สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดพัทลุง.
- พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น. (2548). **นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : โครงการ
เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พนิตสุภา ธรรมประมวล. (2563). **การตลาดเพื่อชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ลพบุรี : คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- พาลิติน, กุณเฮอร์ (2543). **สร้างนวัตกรรมการประกอบการธุรกิจแนวสร้างสรรค์. ใน เศรษฐกิจชุมชน
ทางเลือกเพื่อทางรอดของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- รสนา โตสิตระกูล. (2528). **คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- ลั่นทม จอนจวบทรง. (2557). **การจัดการความรู้เพื่อยกระดับธุรกิจชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์. (2548). **ทุนทางสังคม**. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ (2549). **เศรษฐศาสตร์ไม่ยากอย่างที่คิด**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2548). **สาระสำคัญของเศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ : แสงดาว.
- วิทยากร เชียงกุล (2551). **มุฮัมหมัด ยูनुส : ธนาकरคนจนและรางวัลโนเบล**. กรุงเทพฯ : สายธาร.
- วิภาติ กฤษณะภูติ. (2559). **การจัดการวิสาหกิจชุมชน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น**.
- เศรษฐสยาม. (2540). **ลัทธิบริโภคนิยมกับชุมชน**. กรุงเทพฯ : สมาพันธ์.
- สรรเสริญ วงศ์ช่อม. (2554). **การวางแผนพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สายันต์ ไพรัชญกิจ. (2550). **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน**.
กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือโบราณคดีชุมชน.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). **การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ**. กรุงเทพฯ : เอมเทรตติ้ง.
- เสรี พงศ์พิศ. (2529). **คืนสู่รากเหง้า ทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ :
เทียนวรรณ.
- เสรี พงศ์พิศ. (2531). **ทิศทางหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2546). **วิธีคิด วิธีทำ แผนชีวิต เศรษฐกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2552). **คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ : พลังปัญญา.
- เสรี พงศ์พิศ. (2553). **ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังปัญญา.
- เสาวณี จุฬารัชนีกร. (2547). **คู่มือฝึกอบรมผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
(OTOP)**. สงขลา : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2548). **การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณะบทเรียนจากวิจัยภาคสนาม**. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- อเนก นาคะบุตร. นวัตกรรม. (2545). **ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2544). **มิติชุมชน : วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วย สิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อาภรณ์ จันทร์สมวงศ์ (บรรณาธิการ). (2544). **พลวัตชุมชนไทยในสมัยโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- เอกวินท์ ณ ถลาง.(2541). **ภูมิปัญญาชาวบ้าน : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้แก้ปัญหาของชาวบ้านไทย**. กรุงเทพฯ : มุลนิธิภูมิปัญญา.
- Bates, Alan P. (1967). **The sociological enterprise**. Boston : Houghton Mifflin.
- Irwin T. Sanders. (1958). **The community**. New York : The Renald. Press Company.
- Knight, G. (2000). Entrepreneurship and market strategy: The SMEs under globalization. **Journal of international marketing**, 8(2), 12-32.
- Lussier, R. N., & Pfeifer, S. (2001). A cross-national prediction model for business Success. **Journal of Small Business Management**, 39(3), 228-39.
- Mitchell, Helen Buss. (1999). **Roots of wisdom**. 2nd ed. Belmont, Calif. : Wadsworth Pub.
- Petrie, Charles J. (1992). **Enterprise integration modeling :proceedings of the first international conference**. Cambridge, Mass. : MIT Press.
- Poe, Jerry B. (1986). **An introduction to the American business enterprise**. 6th ed. Homewood, Ill. : Irwin.
- Ridley-Duff, Rory. (2011). **Understanding social enterprise : theory & practice**. London : SAGE.
- United Nations. (n.d.). **Sustainable Development Goals**. Retrieved from <http://www.un.org/sustainabledevelopment/>.